

Lan Vũ Nữ, *Oncidium sphacelatum*

Mùa xuân năm 2001, Tù-ti con gái độc nhất của chúng tôi tỏ vẻ là muốn làm đám cưới với người bạn trai mà cháu đã quen biết từ hơn mười năm nay vào ngày lễ Phục Sinh năm 2003. Vợ chồng tôi mừng lắm, cháu lại muốn đám cưới được tổ chức đơn sơ ở trong vườn nhỏ của tôi, xin có được nhiều hoa lan màu vàng và màu cam. Nhà tôi thì dễ dãi, tôi muốn làm gì thì làm không có ý kiến gì hết, việc của nhà tôi là chi tiền cho tôi để tôi sửa soạn đám cưới, thế là xong bốn phận.

Tôi có hai năm để sửa soạn và tôi bắt tay vào việc ngay, hằng say và hoan hỉ. Tôi bắt đầu thảo luận với chị Vân, chị Thảo và Dung là các chị em của tôi. Kim là cô bạn thân nhỏ hơn tôi 9 tuổi, tôi xem cô như em, ai cũng thích trồng cây, làm vườn và trồng lan. Chị Vân đông con và bận rộn không có thì giờ nhiều, Dung ở gần đây, chiều nào cũng ghé qua nhà tôi. Chị Thảo ở chung với tôi, phòng của chị có một cái cửa sổ lớn nhìn ra mé vườn nhỏ bên hông nhà, một cái French door nhìn ra vườn sau, cửa mở ra một cái hiên nhỏ. Những cây lan mới mua về hay mới nở tôi hay treo ở đây, để chị nếu mệt hay lười không ra vườn được trong những ngày mùa hạ nóng nực vẫn có thể ngắm hoa.

Chị em tôi thích xem truyện Tàu, những lúc treo hoa trước cửa phòng chị Thảo cho chị ngắm, tôi thường ví chị như cô Đại Ngọc trong truyện Hồng Lâu Mộng của Tào Tuyết Cần. Tiểu thư yếu ớt, lãng mạn và con hầu là tôi, mang hoa đến cho tiểu thư thưởng thức. Ở nhà bàn bạc chuyện làm đám cưới với chị Thảo và Dung, đến sở tôi bàn với cô Kim suốt cả 8 tiếng đồng hồ làm việc, kể cả giờ nghỉ giải lao và giờ ăn trưa. Chúng tôi làm việc chung một phòng, vừa làm vừa nói chuyện, ăn trưa cũng ăn chung một món, hai chị em ở nhà ai có món gì ngon thì cứ mang đi ăn

hoặc lười thì lái xe ra phố. Có hôm chán hết những món ăn béo bở, nhiều gia vị tôi lược bún lên chan nước mắm tỏi ớt chanh pha đặc, hai chị em nôn nóng chờ mau đến giờ ăn trưa. Chúng tôi lại bàn với nhau là nếu mình vào phòng ăn của sở mà ăn món này sợ mùi nước mắm tỏi bốc lên nồng nặc. Dân Mỹ thấy lạ sẽ hỏi “*Máy you hôm nay ăn món gì lạ vậy*” hoặc dân ta mấy anh mấy chị “*thực bất tri kỳ vị*” ghé qua phê bình vài câu thì hồng, bị phá đám không được ăn ngon trọn vẹn. Vậy là hai đứa lái xe về nhà tôi, ngồi ở cái bàn đá nhỏ ở một góc vườn, dưới bóng mát của cây hoa móng rồng, bày bún và nước

mắm ra, vừa ăn vừa suýt soa vì ớt cay vừa ngắm lan, xong xuôi ra cuối vườn hái một quả khế ngọt chín mọng nước ăn tráng miệng. Cô Kim bảo “*hôm nào mình ăn món này nữa đi chị, ngon quá mà sao mình không nghĩ ra.*”

Khi viết những giòng này bao nhiêu kỷ niệm với các chị, Dung và cô Kim lại trở về, tôi nhớ quá, nghe như có lời nhạc “Tìm Một Ánh Sao” của Hoàng Trọng dạt dào đâu đây.

*Nay xa ngàn phương, lòng se sắt khôn lường,
Đêm đêm sầu thương nhớ qua hôn,
Tôi đi tìm sao, thăm ôm trong vạt áo,
Mà sao khuất mờ bên trời cao.*

Trở lại chuyện sửa soạn đám cưới, Dung đề nghị là sẽ trồng loại cỏ Mondo grass ở khoảng trong, vườn dưới bóng cây phượng tím, cây ngọc lan và cây bưởi, vì tôi lát gạch đỏ hết cả vườn từ cửa sau cho đến hết cuối vườn. Chỗ trồng cỏ Mondo grass sẽ là chỗ kê ghế cho quan khách ngồi. Việc của Dung là mỗi chiều ghé qua trồng cỏ với tôi, cắm hoa cho lễ cưới và làm hoa cho cô dâu, cộng thêm việc viết thiệp, vì Dung có hoa tay, viết chữ rất bay bướm.

Sau nhiều ngày bàn tính là sẽ dùng hoa lan loại gì để cho vườn lúc đó sẽ có hoa màu vàng và màu cam nở tung bùng, chúng tôi quyết định sẽ dùng lan vũ nữ, bất cứ loại vũ nữ nào miễn là màu vàng, và phượng vĩ màu cam. Lan vũ nữ thì dễ, tôi tính sẽ mua từ từ và nếu trước ngày đám cưới 1 tuần hoa mà không nở thì sẽ nhờ Michael Polen chủ tiệm lan mà tôi quen thân tìm hộ cỡ 20 cây đang nở là xong. Hoa phượng vĩ Renanthera nở vào mùa hè, ngày đám cưới là vào mùa xuân nên cũng hơi khó, nhưng tôi tính là nếu không có tôi sẽ thay vào bằng những cây dứa dại bromeliad đủ loại, từ cam nhạt cho đến cam đậm. Vấn đề hoa đã tạm xong, tôi ban ngày đi làm, chiều về thì trông cỏ, dọn dẹp chỗ này, chỗ kia chung quanh vườn.

Thế rồi một buổi chiều cuối mùa hạ năm 2001, tôi đang lái xe tà tà trên đường từ sở về nhà thì thấy trên lề đường bên tay phải một tấm bảng nhỏ đọc là “Orchid sale”, tôi vội vàng vòng xe lại

đi theo mũi tên chỉ đến trước một căn nhà nhỏ xinh xắn gọn gàng, cỏ được cắt ngắn, sát như tóc của mấy anh trai trẻ mới vào lính. Lúc xuống xe đi vào nhà, tôi để ý thấy ở bên tay phải có một miếng đất vuông vắn và khoáng đãng, ở đó có một cái giàn bằng gỗ cao hơn đầu người 1 mét rưỡi. Trên cái giàn này treo độ mấy chục giỏ lan, và chỉ độc nhất một loại lan là lan vũ nữ, những giỏ lan xanh tươi mon mơn, lá dài đứng thẳng lên, chúng tỏ là có đủ ánh sáng, nước và độ ẩm, vì lúc này đất trời đang rục rịch bước vào thu nên không một giỏ nào còn có hoa. Đang đứng ngó quanh quất thì có một

cụ già tuổi chắc cũng hơn 80 bước ra, cụ trông còn quắc thước, đi đứng vững chãi và nhanh nhẹn, sau khi chào hỏi xã giao tôi xin được vào xem mấy cây lan.

Đến gần xem giá tôi thất kinh vì cụ bán quá rẻ, một giò có chừng 10 củ bẹ cụ chỉ bán có 5 dollars, giò nào đắt nhất là 15 đến 17 đồng thì to bằng một người ôm. Tôi bắt đầu cuống lên vì lan quá tốt và rẻ, vì lúc bấy giờ một giò vũ nữ như vậy, có chừng 5, 7 củ bẹ, giá phải là từ 25 đến 35 dollars tùy theo 1 hay hai cành hoa, lại đúng thứ lan mà tôi đang cần dùng cho đám cưới. Khi đó trong túi tôi chỉ có 20 dollars, đến nước này thì tôi phải “Tấu Cô”, danh từ “Tấu Cô” này của các cụ đồng bóng hồi xưa dùng để nói chuyện với các cô đồng lúc đang lên đồng đại khái là để tỏ ý kính cần lúc muốn xin xỏ điều gì với Cô Đồng. Giữa tôi và chị Thảo chữ đó thường được tôi dùng để cầu cứu về tiền bạc. Khi tôi và chị đi mua lan, mua cây mà túi đã rỗng, mười lần như một hồi khi nào tôi mở miệng Tấu Cô là chị em tôi lại cười ngặt nghẽo.

Vậy là tôi xin Cụ mượn điện thoại để gọi cho chị Thảo lúc ấy đang ở sở, sau khi nghe tôi trình bày vấn đề, chị còn thất kinh và cuống lên còn hơn cả tôi nữa, chị bảo tôi cho chị địa chỉ và chị sẽ ở đây trong vòng 10 phút. Tôi buông điện thoại và ra ngoài ngắm lan và chờ chị. Tôi chọn được khoảng 10 giò thật lớn, trong bụng tính là về sẽ chia ra thành 50 giò nhỏ, nuôi trong vòng hơn một năm là đầy vườn.

Nhưng lúc chị Thảo đến, hai chị em xem tới xem lui khoảng 3 phút là chị quyết định: “*Mình phải lấy hết Hảo ơi, rẻ quá.*” Vậy mà tôi không nghĩ đến, trước lúc đó còn chọn hết giò này đến giò khác. Vậy là cả người bán lẫn người mua đều vui vẻ. Khi đi vào trong hiên nhà để ký check, chị Thảo còn thấy thêm mấy chục giò lan nữa, chỉ có hai thứ là dendrobium và catleya, chị bảo tôi hỏi cụ có bán mấy cây này không, nếu rẻ mình lấy hết. Tôi hỏi, cụ bảo đưa cụ 100 dollars nữa. Chị Thảo đồng ý mua ngay vì tính ra chỉ có 3 dollars một giò lan. Chúng tôi gửi tiền cụ đếm lan và hẹn về nhà lấy xe truck đến chở. Chị Thảo ký cái check 530 dollars và chúng tôi được 47 giò lan vũ nữ và 35 giò lan Dendrobium và Cattleya, chị em tôi có cảm tưởng như được trúng xổ số. Trong khi nói chuyện cụ cho chúng tôi biết là cụ để bảng bán lan 1 tuần lễ rồi mà không một người nào ghé vào, tôi là người đầu tiên, tôi nghĩ chắc là duyên số gì đây. Chúng tôi về nhà đổi xe truck, tôi phải chờ hai chuyến mới hết, tôi về bày đầy vườn chờ ngày mai tính sau vì mệt quá, và đầu óc cứ ngây ngất, lâng lâng như là đang nằm mơ một giấc mộng dài hay là đang lơ tơ mơ say thuốc phiện (chỉ đoán vậy thôi chứ chưa có cơ hội để thử).

infojardin.com

copannaturecenter.com

Khi từ giã thầy cụ có vẻ quyến luyến mấy cây lan, tôi cho địa chỉ của tôi và mời cụ hôm nào rảnh ghé qua thăm lan, và nói với cụ là cụ yên chí mấy cây này sẽ được chăm sóc cẩn thận. Mấy tuần sau cụ, cụ bà và người con gái ghé thăm vườn, nhìn thấy những cây lan được tôi chăm sóc cẩn thận nhón như khắp vườn cụ có vẻ hài lòng và vui lắm.

Chiều hôm sau đi làm về tôi đi thẳng về nhà, bỏ một bữa không đi tập thể dục. Đẻ ra 6 chậu trung bình biểu chị Vân, cô Kim, cô Kim Oanh và chị Lâu, còn lại tôi treo hết những giỏ gỗ dưới ban công, những cây này quay mặt về hướng tây, còn những cây ở trong chậu tôi trộn vỏ thông loại lớn với đá xộp (pumice). Tôi dùng đúng công thức mà cụ đã dùng vì thấy lan của cụ tốt quá không dám đổi công thức khác. Cho lan vào những chậu lớn, những chậu này tôi để dưới đất, rải rác trong vườn ở những chỗ có nắng suốt ngày. Tôi chăm sóc những cây này kỹ lưỡng lắm, những cây trong giỏ gỗ, tưới mỗi ngày một lần, những cây trong chậu hai ngày một lần. Cuối tháng giêng tôi bắt đầu tưới Miracle Gro 15-30-15, hai lần một tháng. Mùa xuân năm 2002 những cành hoa vũ nữ nhảy nhót từ đầu vườn đến cuối vườn, nhất là những cây được phơi nắng suốt ngày có cây tôi đếm được cả 20 cành hoa. Khi hoa nở tôi mang vào trong bóng mát, hoa nở cả tháng mới tàn, sau khi hoa tàn tôi tưới Miracle Gro 20-20-20, hai lần một tháng, thế là yên chí có hoa nở cho đám cưới.

Ngày cưới là ngày 19 tháng tư năm 2003, hoa đã đua nhau nở trước đó một tuần, lúc này những giò tôi cho vào chậu lớn đã sinh sôi nảy nở to gấp 3 lần lúc thay chậu. Tôi chia ra nhiều chậu nhỏ thành ra khắp vườn trên cành cây, dưới ban công, hoặc trên mặt đất chỗ nào cũng có lan vũ nữ, những cành hoa vươn dài từ 1 mét cho đến một mét rưỡi, trông thích mắt. Mặc dù mùi thơm của lan này rất nhẹ nhưng vì khắp vườn chỗ nào cũng có hoa nở nên người thính mũi có thể ngửi được thoang thoảng đâu đây. Khách đến dự đám cưới ai cũng trầm trồ tưởng là tôi phải tiêu nhiều tiền lắm cho những chậu lan này, cho nên chuyện gặp may mua được những chậu lan này tôi lại phải kể đi kể lại nhiều lần. Chúng tôi có một đám cưới mặc dù giản dị nhưng vui và thơ mộng có nắng và gió xuân chan hoà, cộng thêm ngàn hoa vũ nữ uyển chuyển mơ màng khắp vườn. Dư âm của đám cưới đó còn lại trong chúng tôi đến mấy tháng sau, đến nỗi chị em chúng tôi còn ước gì các cháu trong nhà có đứa nào muốn làm đám cưới trong vườn nữa là chúng tôi lại hăng hái sẵn sàng làm ngay. Cho đến bây giờ trong gia đình giữa mấy chị em tôi, khi nhắc đến loại lan này chúng tôi không gọi là lan vũ nữ hay *Oncidium sphacelatum* mà cứ gọi nôm na là “hoa đám cưới của Tuti” là ai cũng biết ngay. Đám cưới của cháu Tuti trong khu vườn nhỏ đầy lan vũ nữ là một kỷ niệm đẹp tuyệt vời không thể nào quên được trong gia đình tôi.

Mùa Hạ năm 2004 Tuti có đứa con đầu lòng, thương con thương cháu, vợ chồng tôi quyết định dọn nhà lên Seattle. Tôi phải thu xếp bán bớt lan và cây cối trong vườn. Tôi để lại cho chị Thảo

3 giò *Oncidium sphacelatum* lớn mang lên Seattle 5 giò. Lên đây mặc dù nắng không được nhiều như ở Florida nhưng nhờ tôi cứ phơi ở chỗ nào có nắng suốt ngày, nên lan vũ nữ lại tiếp tục ra hoa. Nhà tôi ở trên đồi, cạnh nhà ngoài những bậc thang cho khách bộ hành đi tắt còn có một con dốc thoải cho xe chạy, một bên là sườn đồi, một bên là bức tường đá xây kiên cố chắc chắn như những bức tường cổ bên Pháp ngày xưa, rong rêu bám đầy và có những bóng cây cao rợp bóng mát dốc ngắn khoảng 50 bước đi thôi nhưng thơ mộng. Lúc mới dọn đến đây tôi thích quá đặt tên ngay là “Dốc Mơ”, lúc hoa vũ nữ nở tôi

bày 4 chậu lớn ở hai bên thềm nhà, những người đi bộ vừa lên khỏi con dốc ngắn hoặc mấy bậc thang đang mệt thì lại được ngắm những cành hoa vàng lung linh trong gió, tôi thấy nhiều người dừng lại vừa nghỉ mệt vừa ngắm hoa. Những chậu hoa vũ nữ này ở với tôi được 2 năm ở Seattle thì cuối năm 2006 tôi bị đau cả 2 chân. Ngón cái chân phải bị móng chân mọc đâm vào trong thịt, chân trái bị thẳng chậu cứng vừa nhỏ vừa dai vừa nghịch làm rơi hộp đậu vào ngón chân áp út, đau như vậy mà lại mừng vì hộp đậu rơi vào chân mình mà không rớt vào chân cháu. Vì chân đau không ra ngoài được thành ra cây cối bị bỏ bê, năm đó lại mưa sớm và mưa nhiều, mặc dù loại lan này có thể chịu được đến 45°F nhưng lạnh mà nhiều nước quá. Khi tôi khỏe ra vườn để mắt đến những cây này thì tất cả những củ bẹ đã thối gần một nửa không cứu vãn gì được, xót xa quá tôi ráng nhặt nhạnh lại được một chậu nhỏ độ 4 củ bẹ, tôi buồn và tiếc mấy bụi lan này suốt cả mùa đông năm đó.

Đầu năm nay chậu lan này lại nở cho tôi hai cành hoa mặc dù chỉ có 4 củ còn sót lại, Tù-ti thấy đẹp quá, chắc là kỷ niệm đẹp của ngày cưới năm nào lại trở về cháu xin tôi trồng cho cháu thêm mấy giò, tôi xin chị Thảo nếu lên thăm chúng tôi thì mang cho tôi một ít. Tháng sáu vừa qua chị lên thăm cháu Tù-ti sanh được thêm một đứa con gái, chị mang lên cho tôi một bụi lớn, phải gọi là bụi vì tôi phải tốn hết nửa ngày để chia ra những cây nhỏ, bỏ bớt rễ và những củ bẹ đã chết khô nằm kẹt bên trong. Tôi lại dùng hỗn hợp vỏ thông và pumice để sang chậu mới, tôi chia ra được 3 chậu lớn và 7 chậu nhỏ.

Bây giờ khi viết bài này, mấy giò lan rất tươi tốt, vì suốt cả mấy tháng hè tôi treo ngoài nắng và tưới mỗi ngày một lần nên đã có những cây con đâm ra từ những củ bẹ già và nhìn gần tôi thấy có đầu rễ mới xanh non bắt đầu bám vào thành của giỏ gỗ. Khí hậu hiện giờ ở đây là 75°F (23.8°C) ban ngày và 55°F (12.7°C) ban đêm, rất tốt cho những đợt lan mới ra. Cuối tháng 10 khi nhiệt độ ban đêm xuống đến 45°F (7.2°C) và bắt đầu có mưa nhiều, tôi mang vào green house ở đây có nhiệt độ là 60°F (15.5°C) và chỉ tưới mỗi tuần một lần.

Tôi không thể để nước và lạnh giết những cây lan vũ nữ yêu quý còn sót lại này. Nhìn những giỏ lan vũ nữ mới được trồng lại, tôi biết chỉ vài năm nữa là chúng tôi sẽ được thưởng thức những cành hoa màu vàng éo lá như những “vũ nữ thân gầy”. Tôi suy nghĩ miên man biết đâu vài chục năm nữa cháu gái tôi lại được diễm phúc như mẹ nó có một đám cưới đơn sơ nhưng thơ mộng trong vườn xuân với cả trăm giò lan vũ nữ mang những cành hoa vàng rực ấm áp mặn nồng.

Trên đây là chuyện của tôi với lan vũ nữ, và dưới đây là kinh nghiệm trồng lan này của riêng tôi:

- Dùng 3 phần vỏ thông và 1 phần đá bọt (pumice).
- Lan này rất thích nắng, ở Florida cũng như Seattle tôi phơi nắng suốt ngày mà không bao giờ bị cháy lá, cây nào được ở chỗ nắng nhiều càng ra nhiều hoa.
- Cuối tháng một bắt đầu bón phân Miracle Gro loại cho ra hoa 10-30-20, hoa tàn cho tưới phân Miracle Gro 20-20-20, mỗi tháng 2 lần, mùa lạnh không bón phân gì cả.
- Mùa hè tưới mỗi ngày một lần, mùa đông tưới mỗi tuần một lần hay khi thấy rễ khô.
- Lan chịu được từ 45°F (7.2°C) cho đến 100°F (37.7°C).
- Cần độ ẩm ít nhất là 60%.

Vì để lan ở ngoài nắng suốt ngày, nên tôi tưới lan này vào buổi chiều sau khi nắng đã tắt. Mong rằng các bạn sẽ có những chậu lan *Oncidium sphacelatum* đẹp dễ như những chậu lan của tôi.